

มาตรฐานสินค้าเกษตร

การปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี

สำหรับฟาร์มเลี้ยงปลาทะเล

1. ขอบข่าย

1.1 มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ ครอบคลุมข้อกำหนดการปฏิบัติที่ดีในทุกขั้นตอนของการเลี้ยงปลาทะเล ในบ่อเลี้ยง หรือกระชัง/คอกเพื่อเป็นอาหาร ตั้งแต่การเลี้ยง การจับ จนถึงหลังการจับก่อนการขนส่งออกจากฟาร์ม เพื่อให้ได้ปลาทะเลที่มีคุณภาพดี ปลอดภัยต่อผู้บริโภค โดยคำนึงถึงสุขภาพและสวัสดิภาพสัตว์ ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

1.2 มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ ไม่ครอบคลุมขั้นตอนการเพาะและการอนุบาล

2. นิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานสินค้าเกษตร มีดังต่อไปนี้

2.1 ปลาทะเล (marine finfish) หมายถึง ปลาที่ตามธรรมชาติมีชีวิตและเติบโตในน้ำเค็ม น้ำกร่อย เช่น ปลาเกะพงแดง ปลาเกะรัง ปลานวลจันทร์ทะเล หรือบางชนิดที่สามารถปรับตัวและนำมาเลี้ยงในน้ำจืดได้ เช่น ปลาเกะพงขาว

2.2 ฟาร์มเลี้ยงปลาทะเล (marine finfish farm) หมายถึง สถานที่ประกอบการเลี้ยงปลาทะเล ครอบคลุม บ่อเลี้ยง กระชัง คอก สถานที่เตรียมอาหารปลา โรงเรือน สถานที่และบริเวณที่จำเป็นสำหรับการเลี้ยงปลาทะเล

2.3 บ่อเลี้ยง (rearing pond) หมายถึง สถานที่บนบกที่เก็บกักน้ำไว้สำหรับเลี้ยงปลา มีหลายลักษณะ เช่น บ่อดิน บ่อซีเมนต์ บ่อผ้าใบ บ่อพลาสติก

2.4 กระชัง (cage) หมายถึง อุปกรณ์แขวนหรือลอยในแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับเลี้ยงปลา มีหลายลักษณะ เช่น รูปเหลี่ยมหรือกลม แบบมีโครง หรือไม่มีโครง ทำจากวัสดุ เช่น อวน ไม้ อาจเป็นกระชังที่ผูกติดกับเสา หรือทุ่นลอยน้ำ

2.5 คอก (pen) หมายถึง ที่ล้อมขังสำหรับเลี้ยงปลาอยู่ในทะเลหรือบริเวณชายฝั่งทะเล ทำจากวัสดุ เช่น ไม้ แผ่นกระเบื้อง หรืออวน โดยด้านล่างของคอกยึดติดหรือฝังลงในพื้น

3. ข้อกำหนด

รายละเอียดข้อกำหนดให้เป็นไปตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 รายการและข้อกำหนด

รายการ	ข้อกำหนด
1. การขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	1.1 ต้องขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่
2. สถานที่ตั้งฟาร์ม	2.1. ต้องอยู่ในบริเวณที่ไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนจากแหล่งกำเนิดมลพิษ กรณีที่มีความเสี่ยงต้องมีมาตรการป้องกัน ควบคุม หรือลดความเสี่ยง 2.2 ควรมีการคมนาคมสะดวก 2.3 ควรมีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็น 2.4 กรณีเลี้ยงในบ่อเลี้ยง 2.4.1 ควรอยู่ในสถานที่ที่สามารถจัดระบบการถ่ายเทน้ำที่ดี 2.4.2 ควรอยู่ใกล้แหล่งน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอในการเลี้ยงปลาทะเล 2.5 กรณีเลี้ยงในกระชัง/คอก 2.5.1 ต้องอยู่ในบริเวณที่ได้รับอนุญาตให้เลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง/คอก 2.5.2 ควรอยู่ในแหล่งที่มีคุณภาพน้ำที่เหมาะสมและปริมาณน้ำเพียงพอในการเลี้ยงปลาทะเล
3. การจัดการทั่วไป	3.1 ควรปฏิบัติตามคู่มือการเลี้ยงปลาทะเลของกรมประมงหรือวิธีการอื่นที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ 3.2 ควรจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งและแผนผังของฟาร์มเลี้ยง 3.3 ผู้ปฏิบัติงานควรมีความรู้หรือได้รับการอบรมหรือประชุมด้านวิชาการ การจัดการ การใช้ปัจจัยการผลิต การจับ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

รายการ	ข้อกำหนด
	3.4 กรณีเลี้ยงในกระชัง/คอก 3.4.1 ต้องติดตั้งคอมไฟหรือเครื่องหมายเพื่อแสดงอาณาเขตกระชัง/คอก ให้ผู้สัญจรทางน้ำเห็นได้ชัดเจน 3.4.2 ต้องมีพื้นที่ผิวน้ำสำหรับฟาร์มเลี้ยงปลาทะเลไม่เกินขนาดที่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่
4. ปัจจัยการผลิต	4.1 ควรใช้ลูกพันธุ์ปลาทะเลที่มีคุณภาพดี แข็งแรง ไม่เป็นโรค และ/หรือมาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ 4.2 ต้องมีหนังสือกำกับการจำหน่ายลูกพันธุ์สัตว์น้ำหรือเอกสารแสดงแหล่งที่มาของลูกพันธุ์สัตว์น้ำ 4.3 ต้องใช้อาหารสำเร็จรูป อาหารเสริม สารผสมลวงหน้า หัวอาหารที่ขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ (ในกรณีที่กำหนดให้ปัจจัยการผลิตนั้นต้องขึ้นทะเบียน) มีการแสดงฉลากตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และไม่หมดอายุ 4.4 อาหารสดที่ใช้เลี้ยงหรือวัตถุดิบที่ใช้เป็นส่วนประกอบเพื่อผลิตอาหารปลาทะเลใช้เองในฟาร์ม ต้องปราศจากยาสัตว์และสารต้องห้ามตามประกาศของทางราชการ 4.5 อาหารสดที่ใช้เลี้ยงหรืออาหารที่ผลิตใช้เองในฟาร์มควรมีคุณภาพเหมาะสมกับความต้องการทางโภชนาการของปลาทะเลที่เลี้ยง และผลิตอย่างถูกสุขลักษณะ 4.6 ปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่นอกเหนือจากอาหาร ต้องไม่มีการปนเปื้อนยาสัตว์และสารเคมีต้องห้ามตามประกาศของทางราชการ 4.7 ควรจัดเก็บปัจจัยการผลิตอย่างถูกสุขลักษณะ เก็บรักษาอย่างเหมาะสม ไม่เป็นอันตรายต่อบุคคล และไม่ให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์อื่น

รายการ	ข้อกำหนด
5. การให้อาหาร การจัดการ ดูแลสุขภาพและสวัสดิภาพ สัตว์น้ำ	5.1 ควรให้อาหารปลาทะเลอย่างเพียงพอ เหมาะสมกับชนิดและขนาด ของปลาทะเล
	5.2 ควรมีการจัดการ ตรวจสอบ ติดตาม รักษาสภาพแวดล้อมในการเลี้ยง และสุขภาพปลาทะเลที่เลี้ยงอย่างเหมาะสมตลอดระยะเวลาเลี้ยง
	5.3 เมื่อปลาทะเลมีอาการผิดปกติ ควรพิจารณาด้านการจัดการก่อนการใช้ ยาสัตว์และสารเคมี รวมถึงควรตรวจหาสาเหตุเบื้องต้น พร้อมทั้ง บันทึกข้อมูลความผิดปกติและวิธีการแก้ไข
	5.4 กรณีปลาทะเลป่วย หากจำเป็นต้องใช้ยาสัตว์และสารเคมี ต้องใช้ ยาสัตว์และสารเคมีที่ขึ้นทะเบียนตามที่กฎหมายกำหนด ปฏิบัติตาม ฉลากอย่างเคร่งครัด และใช้อย่างมีความรับผิดชอบต่อความปลอดภัย ของผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูล
	5.5 ห้ามใช้ยาสัตว์และสารเคมีต้องห้ามตามประกาศทางราชการ
	5.6 เมื่อปลาทะเลมีการตายมากผิดปกติ ต้องแจ้งหน่วยงานราชการที่มี อำนาจหน้าที่ เพื่อหาสาเหตุ และมีวิธีการจัดการซากและน้ำทิ้งที่เหมาะสม
	5.7 ควรจัดการการเคลื่อนย้ายปลาทะเล ให้สอดคล้องกับข้อกำหนดด้าน สุขภาพสัตว์น้ำ (Aquatic Animal Health Code) ขององค์การโรคระบาด สัตว์ระหว่างประเทศ (World Organization for Animal Health or Office International des Epizooties: OIE)
	5.8 การเลี้ยงปลาทะเลรวมกันหลายชนิด ควรพิจารณาชนิดที่นำมา เลี้ยงด้วยความระมัดระวัง เพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่เชื้อโรค
	5.9 กรณีเลี้ยงในบ่อเลี้ยง ควรเตรียมบ่อ เตรียมน้ำ และอุปกรณ์ อย่างถูกวิธี เพื่อป้องกันโรคที่จะเกิดกับปลาทะเลที่เลี้ยง
	5.10 กรณีเลี้ยงในกระชัง/คอก 5.10.1 ควรเตรียมและวางกระชัง/คอกอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อป้องกันผลกระทบต่อคุณภาพน้ำและสุขภาพปลาทะเล

รายการ	ข้อกำหนด
	5.10.2 ควรทำความสะอาดกระชัง/คอก และอุปกรณ์เป็นระยะตลอดการเลี้ยง เพื่อให้ให้น้ำถ่ายเทได้ดี 5.10.3 ควรจัดการ ตรวจสอบติดตามคุณภาพและการถ่ายเทของน้ำในกระชัง/คอก และบริเวณโดยรอบตลอดระยะเวลาเลี้ยง เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสวัสดิภาพปลาทะเลที่เลี้ยงได้ทันที
6. สุขลักษณะฟาร์ม	6.1 ควรออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการเลี้ยงปลาทะเลให้สามารถป้องกันการปนเปื้อนจากผู้ปฏิบัติงาน น้ำทิ้ง สุขา สัตว์เลี้ยง น้ำมันหล่อลื่นจากเครื่องจักร และจากแหล่งอื่นๆ ที่อาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนสู่ระบบการเลี้ยง 6.2 ห้องสุขาต้องแยกเป็นสัดส่วน ถูกสุขลักษณะ และสามารถป้องกันการสิ่งปฏิกูลไม่ให้ปนเปื้อนเข้าสู่ระบบการเลี้ยง 6.3 ควรจัดเก็บอุปกรณ์ เครื่องมือ ให้เป็นระเบียบ สะอาด ถูกสุขลักษณะ และบำรุงรักษาให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ 6.4 ควรมีวิธีจัดการของเสียจากการเลี้ยงและวัสดุเหลือใช้ อย่างถูกสุขลักษณะ 6.5 ห้ามใช้มูลสัตว์สดในการเลี้ยงปลาทะเล 6.6 ไม่ควรปล่อยให้สัตว์เลี้ยงเข้าไปในบริเวณบ่อเลี้ยง 6.7 กรณีเลี้ยงในบ่อเลี้ยง 6.7.1 ต้องดูแลระบบน้ำทิ้งจากกิจกรรมอื่นๆ ภายในฟาร์มไม่ให้ปนเปื้อนเข้าสู่ระบบการเลี้ยง 6.7.2 ควรมีการจัดเก็บและกำจัดขยะที่ดี เพื่อป้องกันสัตว์พาหะนำโรค และการค้ำยเชื้อของสัตว์เลี้ยง 6.8 กรณีเลี้ยงในกระชัง/คอก ไม่ทิ้งขยะหรือสิ่งปฏิกูลในบริเวณกระชัง/คอกเลี้ยงปลาทะเล ควรนำไปทิ้งหรือทำลายอย่างถูกต้อง

รายการ	ข้อกำหนด
7. การจับและการดูแลหลังการจับ	7.1 ควรวางแผนการจับปลาทะเลในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ปลาทะเลที่มีคุณภาพ
	7.2 ต้องมีหนังสือกำกับการจำหน่ายสัตว์น้ำหรือเอกสารแสดงแหล่งที่มาของสัตว์น้ำ
	7.3 ปลาทะเลที่จับต้องไม่พบยาสัตว์หรือสารเคมีตกค้างเกินข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
	7.4 ควรมีวิธีการจัดการและดูแลรักษาปลาทะเลที่จับอย่างถูกสุขลักษณะทั้งระหว่างและหลังการจับ
8. ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	8.1 ต้องมีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดในกฎหมาย (ถ้ามี) ก่อนการตั้งฟาร์มหรือสถานที่เลี้ยงปลาทะเล
	8.2 ควรดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมของฟาร์มอย่างสม่ำเสมอ
	8.3 ควรบริหารและจัดการการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ
	8.4 คุณภาพน้ำทิ้งจากฟาร์มเลี้ยงต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
	8.5 ควรใช้ลูกพันธุ์ที่มาจากโรงเพาะฟัก หากใช้ลูกพันธุ์ที่รวบรวมมาจากธรรมชาติ ควรเก็บรวบรวมด้วยความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
	8.6 การเลี้ยงปลาทะเลชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนำเข้า ต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
	8.7 หากมีการเลี้ยงปลาทะเลที่ผ่านการตัดแปรทางพันธุกรรม ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
	8.8 การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภคและการกำจัดของเสีย ควรดำเนินการด้วยความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
	8.9 ควรใช้อาหารสัตว์ สารเติมแต่งอาหารสัตว์ สารเคมี ยาสัตว์ รวมถึงยาต้านจุลชีพ และปุ๋ย เท่าที่จำเป็นด้วยความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

รายการ	ข้อกำหนด
9. ความรับผิดชอบต่อสังคม	9.1 การใช้ที่ดินและแหล่งน้ำสาธารณะ ไม่ควรกระทบต่อวิถีชีวิตหรือกิจกรรมของคนในท้องถิ่น
	9.2 ควรมีแนวทางป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อชุมชนท้องถิ่นในทุกขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมภายในฟาร์ม
	9.3 ควรมีหนังสือสัญญาการจ้างงาน
	9.4 ต้องจ้างแรงงานที่มีอายุไม่น้อยกว่า 15 ปีบริบูรณ์
	9.5 กรณีเป็นแรงงานต่างด้าวต้องมีหนังสือเดินทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมีใบอนุญาตทำงาน
	9.6 ต้องจัดสวัสดิการแก่ผู้ใช้แรงงานอย่างเหมาะสมและพอเพียง
	9.7 ต้องจัดหาอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน
	9.8 ผู้ปฏิบัติงานไม่ว่าหญิงหรือชายต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน
10. การบันทึกข้อมูล	10. ควรบันทึกข้อมูลที่สำคัญในทุกขั้นตอนของการผลิต และบันทึกข้อมูลให้เป็นปัจจุบันเสมอ และจัดเก็บอย่างเป็นระบบ